

سیاست‌های امنیتی و اقتصادی در آسیای میانه و قفقاز و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

مؤلف:

غلامرضا مهدیزاده

کارشناس ارشد روابط بین الملل

انتشارات بیشه

سرشناسه : مهدیزاده، غلامرضا، ۱۳۵۵ -
 عنوان و نام پدیدآور : سیاستهای امنیتی و اقتصادی در آسیای میانه و قفقاز و امنیت ملی جمهوری
 اسلامی ایران / مؤلف غلامرضا مهدیزاده.
 مشخصات نشر : تهران : بیه، ۱۳۸۸.
 مشخصات قلمری : ۱۷۲ ص. : ۱. جدول، نمودار.
 شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۵۱۲-۵۰-۸
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 موضوع : امنیت ملی - ایران - جنبه های اقتصادی
 موضوع : آسیای مرکزی - اوضاع اقتصادی
 موضوع : قفقاز - اوضاع اقتصادی
 موضوع : آسیای مرکزی - روابط اقتصادی - ایران
 موضوع : قفقاز - روابط اقتصادی - ایران
 موضوع : ایران - روابط اقتصادی - قفقاز
 موضوع : ایران - روابط اقتصادی - آسیای مرکزی
 رده بندی کنگره : ۹۱۳۸۸ س ۳ / م HC ۴۲۰
 رده بندی دیویی : ۳۳۸/۹۵۸
 شماره کتابشناسی ملی : ۱۹۸۱۸۵
 تاریخ درخواست : ۱۳۸۸/۱۲/۱۶
 تاریخ پاسنگویی : ۱۳۸۸/۱۲/۲۷
 کد پیگیری : ۱۹۸۱۶۴۶

انتشارات بیه

نام کتاب : سیاستهای امنیتی، اقتصادی در آسیای میانه، قفقاز
 و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

تألیف : غلامرضا مهدیزاده

ناشر : انتشارات بیه ۶۶۹۵۴۰۱۸

چاپ و صحافی : کهنمونی زاده

نوبت چاپ : اول ۱۳۸۹

شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۵۱۲-۵۰-۸

بهاء : ۴۵۰۰۰ ریال

آدرس : تهران، خیابان کارگر جنوبی، ابتدای خیابان روانمهر، کوچه دولتشاهی

تلفن : ۶۶۹۶۳۷۹۵ - ۶۶۹۵۴۰۱۸

پلاک ۱، طبقه اول، واحد ۴

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۱۱
۱-۱ طرح مسئله:.....	۱۳
۲-۱ انگیزه و اهداف پژوهش:.....	۱۳
۳-۱ پیشینه و ادبیات پژوهش.....	۱۴
۴-۱ متغیرهای مستقل و وابسته:.....	۱۴
۵-۱ سوال اصلی:.....	۱۴
۶-۱ فرضیه‌ها:.....	۱۴
۷-۱ تعریف مفاهیم:.....	۱۴
۸-۱ روش پژوهش:.....	۱۵
۹-۱ روش گردآوری اطلاعات:.....	۱۵
گفتار اول: امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران.....	۱۷
۱-۱ عوامل موثر بر امنیت ملی و جهت گیری سیاست خارجی ایران.....	۱۸
۲-۱ شاخص‌های ژئوپولیتیک.....	۱۸
۳-۱ ساختارهای اجتماعی و سیاسی.....	۱۹
۴-۱ منابع عظیم انرژی.....	۲۰
۵-۱ تعامل به پیشرفت و نوگرایی.....	۲۰
۶-۱ ابعاد امنیت ملی ایران.....	۲۱
۷-۱ امنیت اقتصادی ایران.....	۲۱
۸-۱ امنیت سیاسی ایران.....	۲۱
۹-۱ امنیت نظامی ایران.....	۲۲
گفتار دوم: سرمایه گذاری خارجی.....	۲۳
۱-۲ اشکال سرمایه گذاری مستقیم خارجی.....	۲۳
۲-۲ عوامل موثر بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی.....	۲۴

سیاست پولی	۲۴
سیاست مالی	۲۴
سیاست ارزی	۲۵
سیاست بازرگانی	۲۵
سیاستهای ناظر بر مقررات	۲۵
۳-۲ عوامل ساختار اقتصادی مؤثر بر جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی	۲۶
ثبات تراز تجاری	۲۶
گسترده گی (ا اندازه) بازار	۲۶
ساختار تأمین مالی	۲۶
تأسیسات زیربنایی	۲۶
نیروی کار ماهر و توسعه منابع انسانی	۲۷
وجود شبکه اطلاع رسانی گسترده	۲۷
۴-۲ عوامل تشویقی و حمایتی مؤثر بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی	۲۷
۵-۲ عوامل جغرافیایی و سیاستی مؤثر بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی (همان)	۲۷
۱-۱ قزاقستان:	۳۱
وضعیت اقتصادی جمهوری قزاقستان	۳۱
۲-۱ ترکمنستان	۳۳
وضعیت اقتصادی جمهوری ترکمنستان	۳۳
۳-۱ ازبکستان	۳۴
وضعیت اقتصادی جمهوری ازبکستان	۳۴
۴-۱ قرقیزستان	۳۵
وضعیت اقتصادی جمهوری قرقیزستان	۳۵
۵-۱ تاجیکستان:	۳۷
وضعیت اقتصادی جمهوری تاجیکستان	۳۷
۶-۱ جمهوری آذربایجان:	۳۹

۳۹.....	وضعیت اقتصادی جمهوری آذربایجان
۴۳.....	۷-۱ جمهوری گرجستان:
۴۴.....	وضعیت اقتصادی گرجستان
۴۴.....	۸-۱ جمهوری ارمنستان
۴۴.....	وضعیت اقتصادی جمهوری ارمنستان
	گفتار دوم: نیاز کشورهای منطقه آسیای مرکزی و قفقاز به توسعه اقتصادی و جذب سرمایه
۴۶.....	گذاری خارجی
۴۶.....	۱-۲ جمهوری آذربایجان
۵۱.....	۲-۲ وضعیت اقتصادی ارمنستان
۵۸.....	۳-۲ سرمایه گذاری خارجی در کشور ازبکستان
۶۱.....	۴-۲ سرمایه گذاری خارجی در تاجیکستان
۶۳.....	۵-۲ سرمایه گذاری خارجی در ترکمنستان
۶۶.....	۶-۲ سرمایه گذاری خارجی در قرقیزستان
۶۸.....	۷-۲ سرمایه گذاری خارجی در قزاقستان
۷۱.....	۸-۲ سرمایه گذاری خارجی در گرجستان
۷۵.....	مقدمه:
۷۶.....	سابقه حضور و نفوذ قدرتهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای
۷۷.....	گفتار اول: عملکرد قدرتهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی
۷۷.....	۱-۱ جمهوری اسلامی ایران
۸۵.....	۲-۱ روسیه
۸۸.....	۳-۱ چین
۸۹.....	۴-۱ ترکیه
۹۱.....	۵-۱ اسرائیل
۹۲.....	۶-۱ عربستان سعودی
۹۲.....	۷-۱ پاکستان و هند

- گفتار دوم: ایالات متحده آمریکا ۹۲
- ۱-۲ منافع آمریکا در آسیای مرکزی ۹۳
- ۲-۲ اولویتها و محورهای سیاست خارجی آمریکا در آسیای مرکزی ۹۵
- گفتار سوم: قدرت‌ها و سازمانهای فرامنطقه‌ای ۹۷
- ۱-۳ اتحادیه اروپا ۹۷
- ۲-۳ ناتو و سازمان امنیت و همکاری اروپا ۹۸
- گفتار چهارم: منافع بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در قفقاز جنوبی ۱۰۰
- ۱-۴ روسیه و قفقاز ۱۰۲
- ۲-۴ غرب و قفقاز ۱۱۲
- ۳-۴ دیگر بازیگران منطقه‌ای در قفقاز جنوبی ۱۲۱
- گفتار اول: تهدیدات امنیتی جمهوری اسلامی ایران وعدم سرمایه‌گذاری در ایران ۱۳۱
- ۱-۲ قومیت‌های ایرانی و امنیت ملی ۱۳۲
- ۲-۲ جامعه‌شناسی اقوام در ایران ۱۳۳
- ۳-۲ شکافهای اساسی قومی در عصر پهلوی ۱۳۶
- ۴-۲ جامعه مدنی و گروه‌های قومی در ایران؛ قبل و پس از انقلاب اسلامی ۱۳۶
- ۵-۲ قومیت در سند چشم‌انداز بیست ساله ۱۳۷
- راهبردهای مناسب برای انسجام اجتماعی و جلوگیری از فعالیت گرایشهای قومی ۱۳۷
- ۶-۲ پتانسیل تهدید اقوام علیه امنیت ملی کشور ۱۳۸
- ۷-۲ میزان سرمایه خارج شده از ایران ۱۳۹
- ۸-۲ مرور تاریخی فرار سرمایه از ایران ۱۳۹
- مقصد سرمایه‌های خارج شده از ایران ۱۴۰
- ۹-۲ ثروت ایرانیان مقیم خارج ۱۴۰
- ۱۰-۲ فرار مغزها ۱۴۱
- ۱۱-۲ اثرات خروج سرمایه و نخبگان ۱۴۲
- گفتار دوم: علل و میزان گریز سرمایه از ایران ۱۴۴

۱-۳	رکود فضای کسب و کار:	۱۴۴
۱-۴	تقویت کشورهای منطقه و ادعای علیه ایران:	۱۴۵
۱-۱-۴	ادعای ارضی جمهوری آذربایجان به ایران:	۱۴۶
۲-۱-۴	ادعای ارضی ترکمنستان:	۱۴۸
۲-۴	تقویت این کشورها و جلوگیری از نفوذ ایران:	۱۴۸
۳-۴	میزان نیاز سرمایه گذاری خارجی در ایران:	۱۵۱
۴-۴	میزان سرمایه خارج شده از ایران و دلایل:	۱۵۱
	گفتار پنجم: تاثیر سرمایه گذاری در سیاست داخلی و خارجی کشورهای آسیای میانه و قفقاز	
	جنوبی:	۱۵۲
۱-۵	آذربایجان:	۱۵۳
۲-۵	ارمنستان:	۱۵۴
۳-۵	گرجستان:	۱۵۵
	تاثیر سرمایه گذاری در کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی:	۱۵۷
۴-۵	ازبکستان:	۱۵۷
۵-۵	ترکمنستان:	۱۵۸
۶-۵	قزاقستان:	۱۵۹
۷-۵	تاجیکستان و قرقیزستان:	۱۵۹
	فهرست منابع و مآخذ:	۱۶۵

پیشگفتار

فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سابق علاوه بر تغییر ساختار نظام بین الملل باعث تولد ۸ کشور جدید (۵ تا در آسیای مرکزی و ۳ تا در قفقاز جنوبی) در جهان گردید. این کشورها که عمدتاً مسلمان هستند دارای منابع عظیم نفت و گاز و معادن فلزات گرانبه میباشند. نکته حائز اهمیت اینکه همه این کشورها در آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی در حوزه فرهنگی و تمدنی کشورمان ایران قرار دارند و با وجود اشتراکات فرهنگی و زبانی و دینی، جمهوری اسلامی ایران نتوانسته است جایگاه اصلی و مهمی در عرصه‌های داخلی (اقتصاد، فرهنگ، تجارت) و خارجی (روابط سیاسی) این کشورها داشته باشد. البته این در حالی است که بسیاری از این کشورها محصور در خشکی هستند و برای ارتباط با دنیای خارج نیازمند جمهوری اسلامی ایرانند.

جایگاه ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی ممتاز آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی بازیگران منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای را به مرزهای شمالی و شمال شرقی و شمال غربی ایران کشانده است. این بازیگران که اهداف استراتژیک خود را در قالب فعالیت‌های اقتصادی دنبال میکنند نتوانسته اند نفوذ فراوانی در بین کشورهای منطقه پیدا کنند.

با وجود نکات قابل بحثی چون رژیم حقوقی دریای خزر، نحوه ترانزیت منابع نفت و گاز منطقه، وجود بازار مصرف ممتاز در این مناطق ما شاهد کم شدن نفوذ ایران در این کشورها هستیم به طوری که در اجلاس اخیر کشورهای ساحلی در یای خزر ایران حضور نداشت (دعوت نشده بود). با اینکه کشورمان ایران دارای مولفه‌های قدرت (وسعت زیاد، جمعیت زیاد، موقعیت ژئوپلیتیکی خاص) هست، اما به خاطر قوانین حاکم بر نظام بین الملل و واگرایی ایران با بازیگر اصلی این نظام، محذورات کشور در مقابل مقدمات آن از سنگینی برخوردار است. این عوامل و یک سری عوامل داخلی هزینه‌های کشور برای دست یابی به منافع ملی را افزایش داده است.

به نظر پژوهشگر رساله حاضر، جمهوری اسلامی ایران می‌تواند با نگاه واقع بینانه و با بهره گیری از امتیازات ژئوپلیتیکی خود جزو بازیگران اصلی منطقه آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی باشد.